

RAČUNOVODSTVENI OBUHVAT UPRAVLJANJA KRUŽENJEM KAPITALA

Prof. dr Radovan Spremo

HET- Trebinje, Obala Luke Vukalovića br. 2

rspremo@henatrebisnici.com

Stručan rad

UDK: 001(3/33):330.1:331.2

<https://doi.org/10.59417/nir.2024.25.53>

Sažetak

Osnivač ima obavezu da novoosnovanom preduzeću obezbijedi neophodna sredstva. Obezbeđenje sredstava odnosno pribavljanje može da bude iz vlastite akumulacije tj. potiču iz sopstvenih izvora, i pozajmljenih sredstva, a to su tuđi izvori odnosno pozajmljeni kapital. Sopstveni kapital preduzeća se naziva i neto imovinom ili čista imovina. Zavisno od pravne forme preduzeća zavisi način pribavljanja sopstvenih sredstava. Polazeći od ove činjenice i drugih kriterija zakonom propisanih, razlikuju se sledeće pravne forme preduzeća: inokosna preduzeća, društva lica, društvo kapitala. Sredstva koja potiču iz pozajmljenih izvora stoje na raspolaganju preduzeću, u skladu sa ugovorom u kome su rokovi precizirani i kamata na njihovo korištenje. Pozajmljeni izvori su prvenstveno krediti banaka i drugih finansijskih institucija te emitovanje kreditnih hartija od vrijednosti kao što su obveznica. Zavisno od roka dospelja, pozajmljene izvore dijelimo na kratkoročne i dugoročne kredite i tekuće obaveze.

Ključne riječi: inokosna preduzeća, društva lica, društva kapitala, akcijski kapital, krediti, obveznice, plasmani.

UVOD

Kao što je poznato da osnovnu poslovnu i računovodstvenu jedinicu u privrednom sistemu predstavlja preduzeće, polazeći od te činjenice neophodno je konstatovati da osnovnu djelatnost i njegovu veličinu određuje osnivač preduzeća u skladu sa važećim normativnim aktima. Osnivač preuzima obavezu da novoosnovanom preduzeću obezbijedi neophodna sredstva. Obezbeđenje sredstava odnosno pribavljanje može da bude iz vlastite akumulacije tj. potiču iz sopstvenih izvora, i pozajmljenih sredstva, a to su tuđi izvori odnosno pozajmljeni kapital. Zavisno od pravne forme preduzeća zavisi način pribavljanja sopstvenih sredstava. Polazeći od ove činjenice i drugih kriterija zakonom propisanih, razlikuju se sledeće pravne forme preduzeća: inokosna preduzeća, društva lica, društvo kapitala.

Karakteristika inokosnih preduzeća ogleda se u sopstvenom kapitalu on je kapital vlasnika preduzeća. Vlasnik inokosnog preduzeća je ujedno i preduzetnik. On odgovara za poslovanje preduzeća ne samo uložnim sredstvima već cjelokupnom svojom imovinom. Kod društva lica, pored ortakluka komanditna društva bez akcija do potrebnih sredstava dolaze putem uloga članova i društva tj. ortaka. Za obaveze iz poslovanja preduzeća članovi društva odgovaraju solidarno i neograničeno.

Kod društava sa ograničenom odgovornošću do sopstvenih sredstava se dolazi preko udjela članova društva. Što nije slučaj kod inokosnih preduzeća i društva lica, u društvu kapitala kojima pripadaju društva sa ograničenom odgovornošću izvršeno je podvajanje vlasnika i društva. Obaveze koje proističu iz poslovanja za njih odgovara isključivo društvo, koje ima status pravnog lica, i to do visine vlastitog kapitala. Kada su upitanju dionička ili akcionarska društva ona sopstvena sredstva stječu podjelom emitovanih dionica. Dioničarski kapital koji se pribavlja prodajom dionica je osnovni dio sopstvenog kapitala ovih društava. Pored dioničarskog kapitala

u sopstveni kapital dioničarskih društava svrstava se ažio, rezerve, prenijeta dobit i neraspoređena dobit.

1. PRIBAVLJANJE SREDSTAVA PREDUZEĆA

Imajući u vidu da osnovnu poslovnu i računovodstvenu jedinicu u privrednom sistemu predstavlja preduzeće, polazeći od te činjenice neophodno je je konstatovati da osnovnu djelatnost i njegovu veličinu određuje osnivač preduzeća u skladu sa važećim normativnim aktima. Vrsta djelatnosti i njen obim određuju visinu sredstava potrebnih za osnivanje i rad preduzeća. Osnivač preuzima obavezu da novoosnovanom preduzeću obezbijedi neophodna sredstva. Obezbeđenje sredstava odnosno pribavljanje može da bude iz vlastite akumulacije tj. potiču iz sopstvenih izvora, i pozajmljenih sredstva, a to su tuđi izvori odnosno pozajmljeni kapital.

1.1. SOPSTVENI KAPITAL PREDUZEĆA I UPIS KAPITALA

Sopstveni kapital preduzeća se naziva i neto imovinom ili čista imovina. Zavisno od pravne forme preduzeća zavisi način pribavljanja sopstvenih sredstava. Polazeći od ove činjenice i drugih kriterija zakonom propisanih, razlikuju se sledeće pravne forme preduzeća: inokosna preduzeća, društva lica, drustvo kapitala.

Karakteristika inokosnih preduzeća ogleda se u sopstvenom kapitalu on je kapital vlasnika preduzeća. Vlasnik inokosnog preduzeća je ujedno i preduzetnik. On odgovara za poslovanje preduzeća ne samo uloženim sredstvima već cjelokupnom svojom imovinom.

Kod društva lica, pored ortakluka komanditna društva bez akcija do potrebnih sredstava dolaze putem uloga članova i društva tj. ortaka. Za obaveze iz poslovanja preduzeća članovi društva odgovaraju solidarno i neograničeno. Kod društava sa ograničenom odgovornošću do sopstvenih sredstava se dolazi preko udjela članova društva. Što nije slučaj kod inokosnih preduzeća i društva lica, u društvu kapitala kojima pripadaju društva sa ograničenom odgovornošću izvršeno je podvajanje vlasnika i društva. Obaveze koje proističu iz poslovanja za njih odgovara isključivo društvo, koje ima status pravnog lica, i to do visine vlastitog kapitala.

Kada su upitanju dionička ili akcionarska društva ona sopstvena sredstva stječu podjelom emitovanih dionica. Dioničarski kapital koji se pribavlja prodajom dionica je osnovni dio sopstvenog kapitala ovih društava. Pored dioničarskog kapitala u sopstveni kapital dioničarskih društava svrstava se ažio, rezerve, prenijeta dobit i neraspoređena dobit. Do sada navedeno zahtijeva da za svaku pravnu formu preduzeća je neophodno pojedinačno ilustrovati i razmotriti formiranje i promjenu sopstvenog kapitala.

1.1.1. Knjiženje formiranja i promjena sopstvenog kapitala kod inokosnih preduzeć

Ova preduzeća formiraju svoj osnivački kapital ulaganjem vlasnika preduzeć, tako i prilikom povećanja kapitala to radi sam vlasnik. U knjigovodstvu inokosnog preduzeća ulog vlasnika bit će obuhvaćen tako što će se odgovarajući račun aktive zadužiti a odobriti račun inokosnog kapitala. Početni odnosno osnivački kapital vlasnika je promjenjiva kategorija, može da se povećava i da se smanjuje. Prilikom isplata knjiženja se ne bilježe na dugovnoj strani računa kapitala već za takva knjiženja se otvara poseban račun vlasnika odnosno lični račun vlasnika. Pomenuti lični račun vlasnika kapitala predstavlja korektivni račun računa inokosnog kapitala. Na kraju

obračunskog perioda račun vlasnika kapitala gasi se u momentu prenošenja salda na dugovnu stranu inokosni kapital.

1.1.2. Knjiženje formiranja i promjena sopstvenog kapitala kod društva lica

Kod ovih vrsta preduzeća sa neograničenom odgovornošću i komadintnih društava bez akcija sopstveni kapital se formira na osnovu uloga ortaka. Iz tih razloga će kod ovih društava, umjesto jednog računa kapitala kao što je kod inokosnih preduzeća, biti onoliko računa sopstvenog kapitala koliko ortaka ima u preduzeću.

Visina ortačkog kapitala nije stalna ona se može mijenjati. Smanjenje ortačkog kapitala nastaje usljed istupanja nekog od ortaka ili zbog povlačenja dijela uloga od strane ortaka. Povećanje uloga postojećih ortaka ili primanja novih ortaka knjigovodstveno se sprovodi isto kao kod formiranja početnog sopstvenog kapitala. Smanjenje u potpunosti ili djelimično povlačenje sopstvenog kapitala ima za posljedicu smanjenje gotovine i smanjenje sopstvenog kapitala. Smanjenje uloženog kapitala nastalo po ovom osnovu knjiži se na ličnom računu vlasnika kapitala kojih će biti onoliko koliko ima ortaka. Smanjenje kapitala uloženog u društvo lica biće različito knjiženo u zavisnosti od toga jeli riječ o povlačenju uloga ili je riječ o smanjenju nastalom zbog pokrivanja ličnih rashoda ortaka. U prvom slučaju smanjenje će se knjižiti na sljedeći način, zadužit će se račun kapitala konkretnog ortaka, a odobriti tekući račun ili neki drugi neophodni račun aktive. U drugom slučaju smanjenje će se knjižiti na sljedeći način, zadužit će se lični račun vlasnika a odobrit će se tekući račun ili neki drugi neophodni račun aktive i na kraju lični raču vlasnika se gasi tako što račun kapitala vlasnika zadužuje a lični račun vlasnika odobrava.

1.1.3. Knjiženje formiranja i promjena sopstvenog kapitala u društvu kapitala

Društvo kapitala pojavljuje se u dvije osnovne pravne forme i to: društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo odnosno dioničarsko društvo. Imajući u vidu da između pomenutih pravnih formi postoje vidne razlike u pravcu formiranja osnovnog kapitala i njegovih promjena, pa iz toga razloga neophodno ih je odvojeno posmatrati i ilustrovati.

Društvo sa ograničenom odgovornošću svoj sopstveni kapital čini uplatama članova društva. Svaki od članova društva tj. ulagača svojim udjelom učestvuje u ukupnom kapitalu društva. Zakonodavac propisuje pored minimalnog iznosa ukupnog kapitala i minimalnu visinu pojedinačnih udjela članova društva. Uplata udjela se obuhvata na dva računa u stavu za knjiženje, tekući račun se zadužuje u visini uplate udjela, a račun udjelli u osnovni kapital se odobrava.

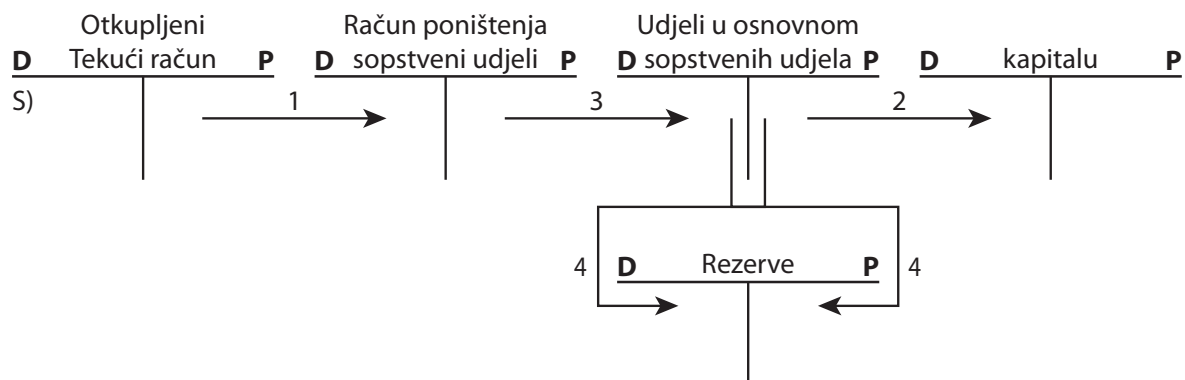
Treba naglasiti da kod društva kapitala , pa prema tome i kod društva sa ograničenom odgovornošću, zakonodavac insistira na minimalnoj visini uloženog kapitala i na njegovoj stalnosti, iz razloga što društvo za svoje obaveze odgovara u visini uloženog kapitala.

Kada se radi o smanjenjima osnovnog kapitala, ona nastaju kao posledica smanjenja nominalne vrijednosti postojećih udjela ili otkupa i poništenja udjela. U ovakvim slučajevima promjena prouzrokuje smanjenje aktive i smanjenje osnovnog kapitala.

Smanjenje nominalnih vrijednosti udjela može se izvršiti u slučaju da je njihova visina iznad zakonom propisanog minimuma ili ako je visina osnovnog kapitala iznad u odnosu na obim poslovanja. Knjigovodstveno ova promjena bi se proknjižila tako što bi se zadužio račun udjela u osnovni kapital za visinu smanjenja osnovnog kapitala a istovremeno bi se za isti iznos dobrijo tekuću račun.

Otkup i poništenje udjela u osnovnom kapitalu koristi se kao mogućnost smanjenja osnovnog kapitala najčešće u slučajevima kada jedan od članova društva odluči da istupi, a preostali članovi ne žele odnosno nemogu da otkupe njegove udjele, a istovremeno ne žele da ti udjeli budu prodati nekom van društva. Da bi se smanjio osnovni kapital na ovaj način potrebno je prvo otkupiti sopstvene udjele pa onda ih poništiti. Otkup udjela biće izvršen po tržišnoj vrijednosti. Poništenjem udjela osnovni kapital se smanjuje za nominalnu vrijednost poništenih udjela. Razlika između nominalne i kupovne vrijednosti udjela dovodi do promjene rezervi društva naviše ili naniže, zavisno od razlike između prodajne i nominalne vrijednosti udjela.

Knjigovodstveno otkup udjela se evidentira zaduženjem računa Otkupljeni sopstveni udjeli, a odobrava se tekući račun, dalje slijedi knjiženje poništenja zaduženjem računa Udjeli u osnovnom kapitalu za nominalnu vrijednost poništenih udjela i odobrava se Račun poništenja sopstvenih udjela, potom se za kupovinu vrijednosti otkupljenih sopstvenih udjela odobrava istoimenu račun, a zadužuje Račun poništenja sopstvenih udjela. Saldo na računu Račun poništenih sopstvenih udjela pokazuje razliku između nominalne i kupovne vrijednosti otkupljenih i poništenih sopstvenih udjela koje kao što smo već rekli povećavaju ili smanjuju rezerve društva. Grafički opisano knjiženje bi izgledalo na sledeći način:

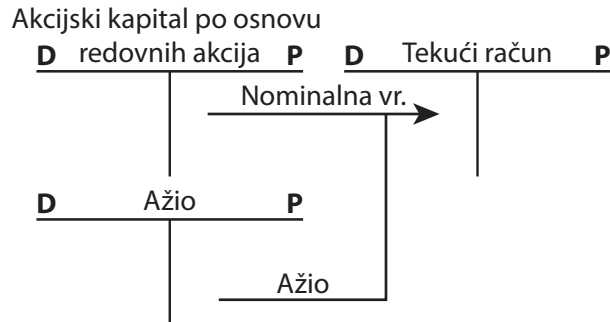
Grafički opisano knjiženje pod 1; predstavlja otkup sopstvenih udjela, pod 2; predstavlja smanjenje Udjela u osnovnom kapitalu, po nominalnoj vrijednosti, zbog poništenja sopstvenih udjela, pod 3; smanjenje Otkupljenih sopstvenih udjela, po kupovnoj tržišnoj vrijednosti, zbog poništenja, pod 4; knjiženje razlike između nominalne i kupovne vrijednosti poništenih udjela.

Kada smo sa ovim pitanjem kod akcionarskih ili dioničarskih društava oni sopstveni kapital stižu emisijom i prodajom akcija odnosno dionica. Formiranje sopstvenog kapitala akcionarskih društava započinje emisijom i prodajom akcija, kako redovnih tako i prioriternih. Prodaja akcija, kada je riječ o prvom emisiji, može se vršiti po kursu koji je jednak nominalnoj vrijednosti akcije ili je iznad nominalne vrijednosti.

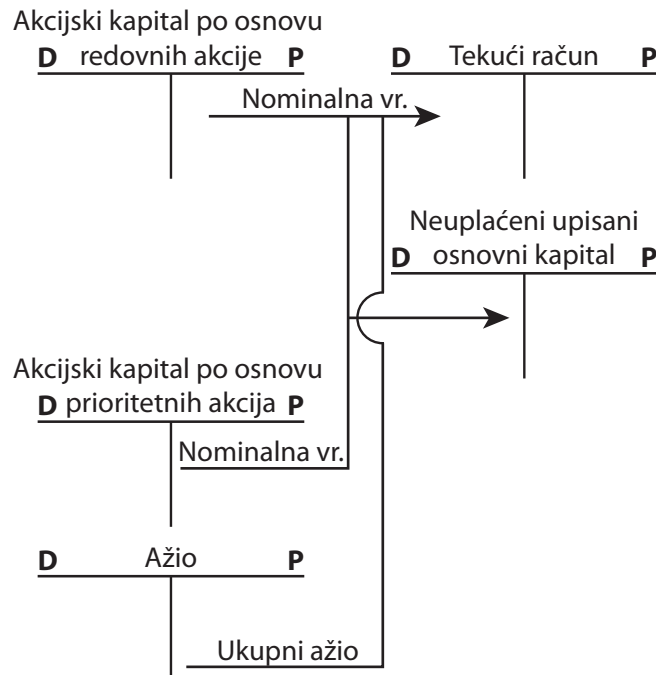
Kada se akcije prodaju po kursu koji je jednak njihovoj nominalnoj vrijednosti tada ta prodaja proizvodi povećanje gotovine i formiranje akcijskog kapitala

Kapital pribavljen prodajom akcija iz prve emisije predstavlja osnovni kapital i on se nemože mijenjati bez odluke skupštine akcionara kao je to zakonodavac propisao. Akcije se mogu prodavati, i po kursu višem od njegove nominalne vrijednosti U tom slučaju pojavljuje se emisiona premija ili ažio. Ovaj iznos koji se ostvari prodajom iznad nominalne vrijednosti tj. kada se ostvari ažio ta razlika ne ulazi u osnovni kapital već se knjiženje obuhvata na posebnoj poziciji u okviru sopstvenog kapitala društva. Da potvrdimo osnovni kapital se nemijenja i on se iskazuje

u visini nominalne vrijednosti. Opisano knjiženja prodaje akcija sa ažiom odnosno emisionom premijom moglo bi se na sljedeći način šematski prikazati:

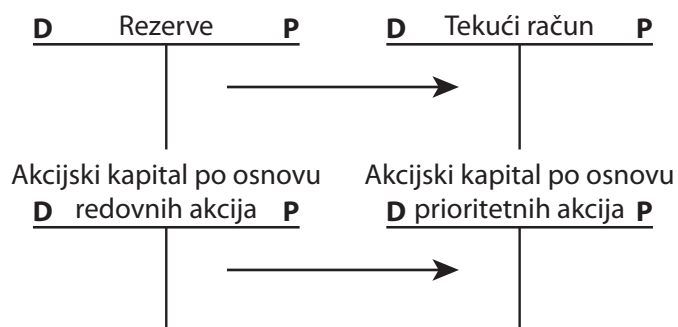

Nije rijedak slučaj da se plaćanje akcija nevrši odjednom već u ratama ali to se odnosi samo na nominalnu vrijednost akcija, u koliko je ostvaren ažio on se plaća odmah u cjelosti. Ovakve transakcije su precizno regulisane zakonom. Pri prodaji akcija sa plaćanjem u ratama, uz eventualni ažio, knjiženje se obuhvata na sljedećim računima: Na računu osnovnog kapitala na potražnoj strani biće evidentiran upisani kapital po nominalnoj vrijednosti, upisani, a neuplaćeni dijelovi osnovnog kapitala knjižit će se na dugovnoj strani račun Neuplaćeni upisani osnovni kapital, a uplaćeni iznos knjiži se na dugovnoj strani novčanog računa Tekući račun/blagajna. Ostvareni ažio knjiži se na potražnoj strani u ukupnom iznosu na istoimenom računu, a u tom iznosu se zadužuje aktuelni novčani račun. Grafički opisano knjiženje bi izgledalo na sledeći način:

Novom emitovanju akcija prethodi odluka u skladu sa zakonskim regulativama koje definišu ovu materiju. Postupak i knjigovodstveno obuhvatanje su pri tome indetični onima koji se javljaju pri formiranju osnovnog kapitala. Povećanje ukupnog sopstvenog kapitala društva moguće je učiniti i putem doplate akcionara koje prihvataju iz razloga da bi svoje privilegovane akcije zamijenili za redovne. Doplata u ovim situacijama povećavaju rezerve, kao dio sopstvenog kapitala društva dok visina osnovnog kapitala ostaje nepromijenjena. U ovakvim slučajevima dolazi

do promjene u strukturi akcijskog kapitala, ali ne i u njegovoj visini. Navedeno prikazat ćemo šematski.

Kada je u pitanju smanjenje osnovnog kapitala akcionarskih društva, kad se steknu zakonski uslovi, moguće je izvršiti na više načina zavisno šta se željelo postići smanjenjm. U slučajevima kada je osnovni kapital veći od potrebnog za poslovne aktivnosti, smanjenje se vrši tako što se izvrši djelimična isplata kapitala akcionarima. Smanjenje se sprovodi tako što se izvrši zamjena akcije sa višom nominalnom vrijednosti za akcije sa nižom nominalnom vrijednosti, a razlika se isplaćuje u novčanim vrijednostima akcionarima. Ovo ima za posljedicu smanjenje novčanog računa aktive i smanjenje akcijskog kapitala zavisno koje su akcije u pitanju dali akcijski kapital po osnovu redovnih ili akcijski kapital po osnovu prioritetnih akcija. Osnovni kapital društva se može smanjiti i poništenjem sopstvenih akcija koje su prethodno kupljene na tržištu kapitala. Poništenje kupljenih sopstvenih akcija prouzrokuje smanjenje osnovnog kapitala društva u nivou nominalne vrijednosti poništenih akcija. Kupovni kurs može biti različit od nominalne vrijednosti kursa, u takvim situacijama korekcija se vrši putem rezervi.

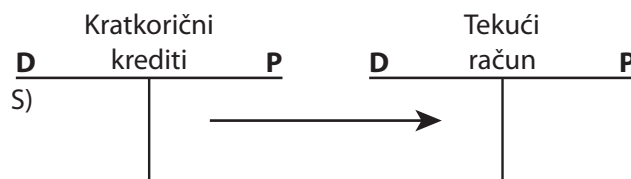
Suprotno od datog primjera tj . ukoliko bi se akcije čija je kupovna cijena veća od nominalne vrijednosti poništile, nastao bi gubitak i on bi izazavao smanjenje rezervi društva.

1.2. POZAJMLJENI KAPITAL PREDUZEĆA

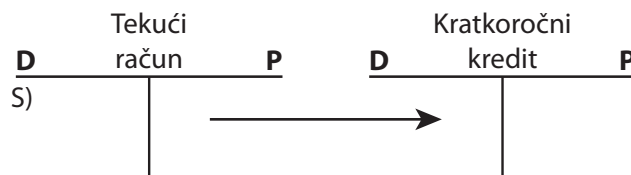
Vlastiti odnosno sopstveni izvori u poslovanju često nisu dovoljni da se zaokruže potrebe privrednog subjekta u tim slučajevima mora se pristupiti korištenju tuđih izvor tj. pozajmljenih. Sredstva koja potiču iz pozajmljenih izvora stoje na raspolaganju preduzeću, u skladu sa ugovorom u kome su rokovi precizirani i kamata na njihovo korištenje. Pozajmljeni izvori su prvenstveno krediti banaka i drugih finansijskih institucija te emitovanje kreditnih hartija od vrijednosti kao što su obveznica. Zavisno od roka dospjeća, pozajmljene izvore dijelimo na kratkoročne i dugoročne kredite i tekuće obaveze.

1.2.1. Kratkoročni krediti

Pod ovom kategorijom kredita se podrazumijevaju oni krediti čiji je rok vraćanja kraći od godinu dana. Po pravilu, ovim kreditom bi trebalo finansirati samo povremene i privremene potrebe koje se odnose na obrtna sredstva kao np. potrebe izazvane stvaranjem sezonskih zaliha. U koliko se kratkoročni krediti koriste za finansiranje stalnih obrtnih sredstava u značajnom obimu to nas upućuje na zaključak da je došlo do slabljenja položaja preduzeća. Korišćenje kratkoročnih kredita u knjigovodstvu se obuhvata knjiženjem na sljedeći način:

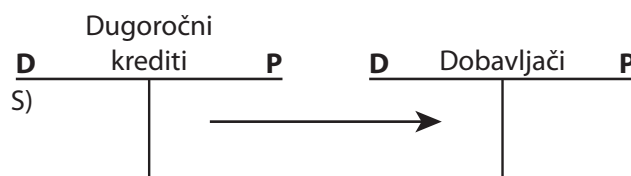
U ugovorenom predviđenom roku kratkoročni krediti se vraćaju u punom iznosu. Isplata po osnovu kratkoročnih kredita knjigovodstveno se obhvataju suprotno prethodnom knjiženju do konačnog gašenja obaveze. Slijedi grafički prikaz:

Kamata koja se obračunava i plaća kao naknada za korišćenje kratkoročnih kredita predstavlja redovan finansijsku rashod , o ovom pitanju detaljnije u narednom dijelu knjige.

1.2.2. Dugoročni krediti

U načelu, ovim kreditima se finansiraju osnovna sredstava i trajna obrtna sredstava. Odobreni kredit se ne uplaćuje na tekući račun tražioca kredita, već banka preuzima obaveze da će do iznosa odobrenog kredita iplaćivati obaveze prema dobavljačima , koje su nastale nabavkom osnovnog sredstva. Kada banka isplati obaveze prema dobavljačima, u tom iznosu koji je isplaćen formira se obaveza prema banci po osnovu kredita za osnovna sredstva. Ovaj poslovni događaj se obuhata u knjigovodstvu na sledeći način:

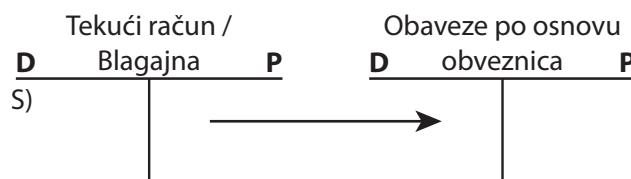
Vraćanje dugoročnih kredita vrši se putem polugodišnjih ili godišnjih anuiteta. Ugovorom su svi detalji otplate kredita precizirani i na osnovu toga pravi se plan otplate zajma koji obuhvata visinu godišnje otplate, kamate odnosno iznos anuiteta. Isplata rate kredita koja je dospjela vrši se sa tekućeg računa. Kamata predstavlja naknadu za korištenje pozajmljenih sredstava tj. finansijske rashode i isplaćuje se sa tekućeg računa što će detaljnije biti riječ kod obrade finansijskih rashoda.

1.2.3. Emitovanje obveznica

Do potrebnog dodatnog kapitala preduzeća mogu doći emisijom i prodajom obveznica. Obveznica je hartija od vrijednosti koja vlasniku daje pravo da po dospelju od izdavaoca naplati iznos na obveznici, kao i pravo na naplatu pripadajuće kamate. Obveznice se sastoje iz plašta obveznice i talona. Kapital pribavljen emisijom i prodajom obveznica je pozajmljeni kapital. On se po proteku određenog roka mora vratiti i za njegovo korišćenje se plaća naknada u vidu kamate. U tom smislu obveze nastale po osnovu prodaje obveznica imaju iste karakteristike kao i obveznice po osnovu dugoročnih i kratkoročni kredita, u zavisnosti od roka dospeljeća

obveznica. Razlika je u tome što se emisijom i prodajom obveznica angažuje kapital velikog broja povjerilaca čiji pojedinačni ulozci ne mogu biti veliki, dok se kod dugoročnih zajmova angažuje veliki kapital jednog povjerioca. Obaveze po osnovu obveznica nastaju tek onda kada kupac obveznice uplati novčana sredstva za kupljene pomenute hartije od vrijednosti, samo do visine primljenih uplata. Knjigovodstveno obuhvatanje emitovanja obveznica zahtijeva zaduženje novčanog računa, tekući račun ili blagajna za iznos primljenih sredstava, a odobrava se račun obaveze po osnovu obveznica.

Kamata koja se obračunava po osnovu duga za prodane obveznice obračunava se i plaća godišnje i predstavlja finansijski rashod tekuće poslovne godine. Isplata na ime izmirenja obaveza po osnovu obveznica knjigovodstveno se obuhvata na sljedeći način. Slijedi grafički prikaz:

1.3. ULAGANJE NOVČANIH KAPITALA U PRIBAVLJANJE ELEMENATA PROIZVODNJE

U koliko jedna strana emituje hartije od vrijednosti bilo da se radi o akcijama, obveznicama njihovom prodajom stječe se pozajmljeni kapital, za stranu koja kupuje pomenute hartije od vrijednosti odnosno kupca ova transakcija predstavlja ulaganje finansijskih sredstava. Objašnjenje obuhvatanja ulaganja novčanih sredstava bazirat će mo na učešća, ostale hartije od vrijednosti i dugoročne plasmane.

1.3.1. Ulaganje novčanih sredstava u učešća

Učešća predstavljaju ulaganja u druga preduzeća u namjeri da se preko njih stekne mogućnost uticaja na poslovnu politiku datih preduzeća, a sve u cilju unapređenja sopstvenog poslovanja. Ovakav način ulaganja u druge privredne subjekte ostvaruje se, u zavisnosti od njihove pravne forme, kao kupovina redovnih akcija ako je riječ o akcionarskim preduzećima, kao kupovina udjela u osnovnom kapitalu ako je riječ o društvima sa ograničenom odgovornošću, odnosno kao kupovina uloga u društvu lica. Ovakav vid transakcije dio novčanih sredstava pretvara u učešća. Pri kupovini akcija i udjela po pravilu javljaju se troškovi nabavke. Ovi troškovi zajedno sa plaćenom cijenom akcija odnosno udjelane čine njihovu nabavnu cijenu. Knjigovodstveno se račun Učešća zadužuje za nabavnu vrijednost stečenih učešća, a odobrava Tekući račun.

Potrebno je napomenuti da vlasnici učešća imaju pravo učešća u raspodjeli dobiti preduzeća u čijem kapitalu učestuju.

1.3.2. Ulaganje novčanih sredstava u ostale hartije od vrijednosti i dugoročne plasmane

Hartije od vrijednosti kao što su akcije mogu predstavljati učešća ako su kupljene s namjerom da se utiče na poslovanje datog preduzeća. One mogu biti dugoročne hartije od vrijednosti ako su namijenjene dugoročnom poslovanju ali bez namjene da se koriste kao sredstvo za uticaj i mogu biti kratkoročne hartije od vrijednosti ako su kupljeneradi prodaje u kratkom roku. Hartije od vrijednosti, kao što su blagajnički zapisi, po svojoj prirodi spadaju u kratkoročne hartije od vrijednosti. Kupovina hartija od vrijednosti za posljedicu ima smanjenje novčanih sredstava i povećanje konkretnog oblika hartija od vrijednosti odnosno računa aktive.

Hartije od vrijednosti prilikom prodaje povećavaju gotovinu u visini ostvarene prodajne vrijednosti, smanjuje stanje na računu Hartije od vrijednosti za nabavnu vrijednost prodatih hartija od vrijednosti, dok se ostvareni dobitak ili gubitak obuhvata na računu Dobitak od prodaje hartija od vrijednosti, odnosno Gubitak od prodaje hartija od vrijednosti.

Dugoročni plasmani su ugovorom određeni koji preciziraju novčane pozajmnice jednog preduzeća drugom sa rokom vraćanja dužim od godinu dana. Na sredstva koja pozajmljuje davalac kredita naplaćuje kamatu, i to je za njega finansijski prihod. Sredstva koja se pozajmljuju kao dugoročni plasmani knjigovodstveno se obuhvataju tako što se zadužuju račun Dugoročni plasmani i odobrava tekući račun u visini isplaćenog iznosa.

ZAKLJUČAK

Kao što je poznato da osnovnu poslovnu i računovodstvenu jedinicu u privrednom sistemu predstavlja preduzeće, polazeći od te činjenice neophodno je je konstatovati da osnovnu djelatnost i njegovu veličinu određuje osnivač preduzeća u skladu sa važećim normativnim aktima. Vrsta djelatnosti i njen obim određuju visinu sredstava potrebnih za osnivanje i rad preduzeća. Osnivač preuzima imaobavezu da novoosnovanom preduzeću obezbijedi neophodna sredstva. Obezbeđenje sredstava odnosno pribavljanje može da bude iz vlastite akumulacije tj. potiču iz sopstvenih izvora, i pozajmljenih sredstva, a to su tuđi izvori odnosno pozajmljeni kapital. Društvo kapitala pojavljuje se u dvije osnovne pravne forme i to: društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo odnosno dioničarsko društvo. Imajući u vidu da između pomenutih pravnih formi postoje vidne razlike u pravcu formiranja osnovnog kapitala i njegovih promjena, pa iz toga razloga neophodno je bilo u ovom radu odvojeno posmatrati i ilustrovati.

LITERATURA

- Škarić-Jovanović, K., Radovanović, R. 2006. *Finansijsko računovodstvo*. Beograd. Centar za izdavačku djelatnost Ekonomski fakultet u Beogradu
- Beslač, S.1996.*Osnove računovodstva*. Ekonomski fakultet Banja Luka.
- Rodić J;Rakočević-Tubić, S. Finrar d.o.o. Banja luka, Ekonomski fakultet, Banja Luka 2007godine.
- Malinić.D. S. 2007. *Osnove računovodstva*. Beograd. Univerzitet „Braća Karići“. Fakultet za trgovinu i biznis.
- Spremo, R. 2017. *Poslovno računovodstvo*. Trebinje. Visoka škola za turizam i hotelijerstvo
- Vukelić. G. 2008. *Finansijsko računovodstvo*. Beograd. Beogradska bankarska akademija- Fakultet za bankarstvo, osiguranje i finansije.

ACCOUNTING COVERAGE OF THE CONTROL OF THE CAPITAL CIRCULATION

Summary

The founder has the obligation to provide the necessary funds to the newly established company. Providing funds or obtaining it can be from their own accumulation, ie, come from own sources, and borrowed

funds, which are other sources or borrowed capital. The company's capital is also called net property or clear profit. Based on the legal form of the company, the way of obtaining own funds is different. Starting from this fact and other criteria prescribed by law, the following legal forms, the companies are distinguished: sole proprietorship companies, partnership companies and corporations. Funds derived from borrowed funds are at the disposal of the company, in accordance with the contract in which the deadlines are specified and the interest on their use. Borrowed sources are primarily bank loans and other financial institutions and the issuance of credit securities such as bonds. Depending on the maturity date, the borrowed resources are divided into short-term and long-term loans and current liabilities. **Key words:** sole proprietorship companies, partnership companies, corporations, capital stock, loans, bonds, marketing.